

Amasya İlinde Kuru Soğan Yetiştiren İşletmelerin Risk Davranışına Göre Sosyo-Ekonomik Analizi*

İlyas ÇETİN¹ Kemal ESENGÜN²

¹İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Ordu

²Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Karaman

Özet: Bu çalışmada, Amasya ilinde kuru soğan yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin risk tutumlarının, sermaye yapılarının ve yıllık faaliyet sonuçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Kullanılan veriler, 2007-2008 üretim dönemine ait olup, tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan 101 tarım işletmesinden yüz-yüze anket yoluyla elde edilmiştir. İncelenen işletmelerin riske karşı tutumları referans kumarı ve tercih eğrisi yardımı ile belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre işletmelerin 36 tanesi risk seven, 65 tanesi de risk sevmeyenler grubunda yer almıştır. Risk seven işletmelerin sahip olduğu işletme arazisi büyüklüğü ortalama 198 dekar iken, risk sevmeyen işletmelerin arazi büyüklüğü 155 dekadır. İşletme arazilerinin yaklaşık %99'u tarla arazisidir. Kuru soğan yetiştirilen alanlar toplam işletme arazisinin risk seven işletmelerde yaklaşık %21'ini, risk sevmeyen işletmelerde %27'sini oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlar risk seven işletmelerin daha fazla gelire sahip olduklarını göstermektedir. Risk seven işletmelerde 18662 TL, risk sevmeyen işletmelerde 13029 TL tarımsal gelir elde edilmektedir. Kişi başına düşen toplam aile geliri risk seven işletmelerde 3853 TL, risk sevmeyen işletmelerde 3347 TL'dir.

Anahtar kelimeler: Risk, kuru soğan üretimi, tercih ölçeği, referans kumarı, ekonomik analiz

Socio-economic Analysis Of Dry Onion Growing Farms According To Risk Attitude In Amasya Province

Abstract: In this study, it is aimed to determine of risk behaviors, capital structures and annual performances on dry onion growing farms in Amasya province. The data, used in the study are belong to the 2007–2008 production period and were obtained through questionnaire from 101 farms, selected by stratified sampling method. Reference game and preference curve were used for determining of risk behaviors of farmers. According to the study results, it was determined that 36 farms were risk lover group and 65 farms were risk averse group. Average farm land size is 198 da for farms that are risk lovers and 155 da for those that are risk averse. Nearly 99% of the land has field land characteristics. Dry onion areas constitute 21% of the total farm land of risk lover and 27% of the total farm land of risk averse. The study results showed that risk lover farms had more income. Agricultural incomes are TL 18662 for risk lover and TL 13029 for risk averse. Total family incomes per capita are TL 3853 for risk lover and TL 3347 for risk averse.

Key words: Risk, dry onion production, preference curve, reference game, economic analysis

1. Giriş

Türkiye'de ekonomik ve sosyal açıdan önemli yere sahip olan tarım sektörünün başlıca karakteristiklerinden biri bu sektörde ekonomik faaliyete ilişkin risk düzeyinin diğer sektörlerle göre daha yüksek oluşudur (Karahana, 2002). Tarımsal faaliyetin iklim koşullarından etkilenmesi, işletmecilerin ürünlerini pazara sunma aşamasında karşılaşacakları fiyatlardan haberdar olmamaları ve hükümetin piyasaya müdahalesi gibi dış faktörler, tarım işletmelerinin karşılaştıkları riskleri artırmaktadır (Bozoğlu ve ark., 2001).

Tarımda risk ve belirsizlik altında karar alma yöntemleri incelenirken göz ardı edilmemesi gereken konulardan birisi de çiftçilerin tutum ve davranışlarıdır. Çiftçiler

amaç ve finansman kaynaklarına bağlı olarak yenilikler ile değişimlere farklı reaksiyonlar ve davranış biçimleri göstermektedir. Bu davranış biçimleri tarımda yeniliklerin yayılma ve benimsenme süreçlerini etkileyen önemli etmenlerdir (Akçaöz ve ark., 2006).

Ayrıca, yayım çalışmalarında çiftçilerin sahip olduğu risk davranışları da dikkate alınmalıdır. Çünkü çiftçiler tarımsal üretime katkıda bulunacak birçok yeniliğin benimsenmesi konusunda farklı tutumlar göstermektedirler. Bazı çiftçiler yenilikleri çok kolay benimserken, bazıları risk almak istemediğinden geleneksel üretim tekniklerini sürdürmeyi tercih etmektedirler. Dolayısıyla üreticilerin bu farklı risk davranışlarının dikkate

alınarak yayım faaliyetlerinin sürdürülmesi daha olumlu sonuçlar verecektir.

Uluslararası alanda çiftçilerin riske karşı tutumlarının belirlendiği birçok araştırma (Baquet ve ark., 1976; Moscardi ve de Janvry, 1977; Halter ve Mason, 1978; Binswanger, 1978; Dillon ve Scandizzo, 1978; Zuhair ve ark., 1992; Karberg, 1993; Lansink, 1999) yapılmış olmasına rağmen, Türkiye’de yapılan çalışmalar (Ceyhan ve ark., 1997; Karahan, 2002; Binici ve ark., 2003; Akçaöz ve ark., 2006; Gündüz, 2007; Hazneci, 2009) oldukça sınırlı düzeydedir.

Amasya ilinde kuru soğan üreten işletmelerin incelendiği bu araştırmanın amacı; kuru soğan üreten çiftçilerin risk davranışlarını belirlemek ve kuru soğan yetiştiriciliği yapan işletmelerin risk davranış grupları itibarı ile sermaye yapısını ve yıllık faaliyet sonuçlarını ortaya koymaktır. Tarım sektörü Amasya ili ekonomisi açısından en önemli sektör konumundadır. İlde 219520 hektar işlenen tarım arazisi bulunmaktadır (Anonim, 2010a).

Türkiye’de kuru soğan üretiminin en yoğun yapıldığı illerden biri olan Amasya, 2009 yılı verilerine göre ekim alanı bakımından ilk, üretim miktarı bakımından ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye’de 2009 yılı verilerine göre 605579 da olan toplam kuru soğan ekim alanının 81585 dekarı (%13,47) Amasya iline aittir. Toplam 1849582 ton olan kuru soğan üretiminin 302455 tonu (%16,35) Amasya iline aittir (Anonim, 2011).

Amasya ilinde tarımsal üretiminin gelişmesine paralel olarak, yoğun teknoloji ve girdi kullanımı üst seviyelere çıkmıştır. Bu durum tarım işletmelerinin birim alana daha fazla sermaye kullanmasına sebep olmuş ve üretimde karşılaşılan riskleri de artırmıştır. İşletmeler bir taraftan iklim faktörlerinin oluşturduğu verim riski ile uğraşırken, diğer taraftan girdi ve çıktı fiyatlarında meydana gelen değişimler gelirlerinde dalgalanmalara yol açmaktadır.

İnceleme alanında önemli bir diğer konu da, yöreye teknoloji transferi sağlayan ve yayım çalışmalarını sürdüren kurum ve kuruluşların yapmış oldukları faaliyetlerde çiftçilerin sahip olduğu risk davranışlarını dikkate almamalarıdır. Bu durum, birçok faydalı yeniliğin benimsenmesinde ve yayılmasında

önemli problemler yaşanmasına sebep olmaktadır.

Bu sebeple çalışmada Amasya İlinde kuru soğan üreten tarım işletmelerinin risk davranışına göre sosyo-ekonomik analizi yapılmış ve bu konudaki bilgi eksikliği giderilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçları inceleme alanında risk konusunda bundan sonra yapılacak çalışmalara yön verebilecek ve kuru soğan üreticilerinin riskli koşullarda karar almalarını kolaylaştırabilecektir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini, Amasya ilinde kuru soğan yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı 12 köyde tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemlerinden Neyman yöntemi ile belirlenen 101 üreticiden anket yoluyla sağlanan birincil veriler oluşturmuştur (Çiçek ve Erkan, 1996). Anketler 2007-2008 üretim dönemi verilerini içermektedir.

Araştırmada örnek hacminin belirlenmesinde % 5 hata ve %90 güvenilirlik ($t=1,65$) sınırları içerisinde çalışılmıştır.

Örneğe çıkan işletmelerin risk davranışı bakımından (riski seven, riske tepkisiz ve riski sevmeyen) hangi grupta yer aldığı referans kumarı ve tercih ölçeği metotları yardımıyla belirlenmiştir. Üreticilerin risk davranışları, onların farazi seçenekler arasında yaptıkları seçimler yoluyla belirlenmiştir. Riskli alternatifler ile sonucu belli olan alternatifler arasında kayıtsız kalınan noktalar, kişilerin risk taşıma eğilimlerini (risk davranışlarını) göstermektedir (Holloway, 1979).

Üreticilerin hangi risk davranışı grubunda yer aldığı aşağıdaki aşamalar takip edilmek suretiyle saptanmıştır (Ceyhan ve ark., 1997):

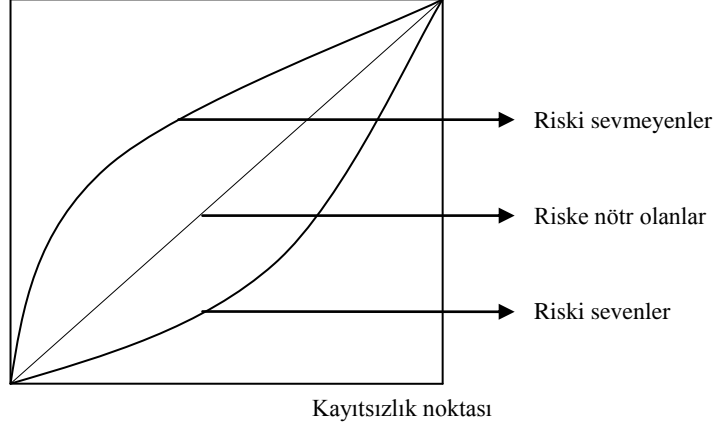
i. Üreticiye belirli bir olasılığa bağlı ödül verileceği ifade edilmiştir.

ii. Üreticiye, birinci adımda sunulandan daha küçük ama garantili bir ödül alternatifi sunulmuştur. Üretici hangisini tercih etmektedir? Eğer birincisini tercih etti ise, ikinci alternatifin değeri artırılmıştır. Kişi, bu iki alternatif arasında kararsız kalıncaya kadar bu işlem sürdürülmüştür.

iii. Birinci adımdaki olasılık değeri artırılarak, ikinci adımdaki işlem tekrarlanmıştır.

iv. Sonuçta, yatay ekseninde kararsızlık (kayıtsızlık) noktalarının, dikey ekseninde olasılıkların gösterildiği bir grafik düzenlenmiştir (Tercih Eğrisi). Üçüncü adımda elde edilen sonuçlar, bu grafiğe aktarılarak risk tutumları belirlenmiştir.

Kazanma olasılığı

Şekil 1. Tercih Eğrisi

Referans kumarı ve tercih ölçeği eğrisi yardımı ile 101 üreticinin risk davranışları bakımından hangi grupta oldukları belirlenmiştir. 36'sı risk seven, 8'i riske nötr ve 57'si risk sevmeyen olarak belirlenmiştir. Riske nötr olma risk karşıtlığının özel bir durumu olduğu için (Holloway, 1979; Ceyhan ve ark., 1997) riske nötr olan çiftçiler risk sevmeyen grubuna dâhil edilmiştir. Böylece çiftçilerin 65'i (%64,36) risk sevmeyen, 36'sı (%35,64) ise risk seven grubunda yer almıştır.

İşletmelerin nüfus durumu belirlenirken işletmelerde mevcut nüfus cinsiyet ve yaşlara göre belirlenmiştir. Nüfusun eğitim durumu cinsiyet ve eğitim süresine göre incelenmiştir. Eğitim düzeyi belirlenirken öğrenim süreleri yıl olarak alınmıştır.

Aile işgücü potansiyelinin belirlenmesinde erkek işgücü birimi (EİB-Çizelge 1) esas alınmıştır (İnan, 1994). Bölgede çalışılabilir gün sayısının 300 gün olduğu kabul edilmiştir (Akay, 1996; Baydaroğlu, 1999).

İşletmede yıllık faaliyet sonuçlarına ilişkin analizler iki aşamada yapılmıştır. Birinci aşamada, üretim dalları düzeyinde brüt kâr analizleri yapılarak üretim dallarının nispi kârlılıkları belirlenmiştir. İkinci aşamada işletmeler bir bütün olarak ele alınarak yıllık

Çalışmada, referans kumarından yararlanılarak çiftçilerin riske karşı tutumlarını ortaya koyan tercih ölçeği eğrisinin şekli aşağıda verilmiştir (Holloway, 1979).

Çizelge 1. Erkek işgücü biriminin hesaplanmasında kullanılan emsaller (Açıl, 1956)

Yaş	Erkek	Kadın
7-14	0,50	0,50
15-49	1,00	0,75
50-64	0,75	0,50

faaliyet sonuçları belirlenmiştir. Yıllık faaliyet sonuçları olarak gayrisafi hâsıla, işletme masrafları, gerçek masraflar, saf hâsıla, tarımsal gelir, toplam aile geliri ve rantabilite oranları hesaplanmış ve yorumları yapılmıştır.

İncelenen işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri bakımından risk davranış grupları itibariyle gerçek anlamda fark olup olmadığı kalitatif değişkenler için χ^2 testi, kantitatif değişkenler için t testi ile ortaya konulmuştur.

3. Araştırma Bulguları ve Tartışma

3.1. İncelenen İşletmelerde Nüfus, Eğitim ve İşgücü Durumu

Çizelge 2'de görüldüğü gibi; işletme başına düşen nüfus, risk seven işletmelerde 5,72 iken, risk sevmeyenlerde 5,15 olup, her iki gruptaki nüfus miktarı 2001 genel tarım sayımına göre, Türkiye'deki işletme başına ortalama nüfus miktarı olan 7,87 kişinin altında kalmaktadır (Anonim, 2001).

Çizelge 2. İncelenen işletmelerde yaş grupları ve cinsiyete göre nüfus durumu (ortalama kişi ve %)

Yaş Grupları	RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI							
	Risk Seven				Risk Sevmeyen			
	Erkek	Kadın	Toplam	%	Erkek	Kadın	Toplam	%
0-6	6	9	15	7,28	8	16	24	7,16
7-14	14	15	29	14,08	25	17	42	12,54
15-49	60	54	114	55,34	88	89	177	52,84
50-64	14	14	28	13,59	27	25	52	15,52
65- +	10	10	20	9,71	21	19	40	11,94
TOPLAM	104	102	206	100,00	169	166	335	100,00
Erkek ve Kadın Nüfus Oranı (%)	50,49	49,51	100,00		50,45	49,55	100	
İşletme Başına Ortalama Kişi	2,89	2,83	5,72		2,60	2,55	5,15	
Faal Nüfus Oranı (%)	68,93				68,36			

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımında risk davranış grupları itibariyle önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Faal nüfus oranı her iki grupta da yakın bir değer almaktadır (yaklaşık %69). Risk davranış grupları itibariyle %95 güven sınırları içerisinde yaş bakımından fark olmadığı χ^2 testi ile belirlenmiştir ($p>0,10$; χ^2 : 1,276).

İncelenen işletmelerde hem risk seven grubunda yer alan işletmelerde hem de risk sevmeyen işletmelerde erkek nüfus oranı kadın nüfus oranından daha yüksek olup, Türkiye ortalamasına yakın sonuçlar elde edilmiştir. 2009 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'deki nüfusun %50,3'ü erkek, %49,7'si kadın nüfusundan oluşmaktadır (Anonim, 2009a). Ayrıca üreticilerin risk davranışlarının cinsiyete bağlı olup olmadığı χ^2 testi ile incelenmiş ve risk davranışının cinsiyete bağlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,10$; χ^2 : 0,00).

Çizelge 3 incelendiğinde risk davranış grupları itibariyle eğitim düzeyi bakımından önemli bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır. Her iki grupta da ilkökul mezunu en yüksek

orana sahiptir. Okur-yazar erkeklerin oranı, okur-yazar kadınların oranından her iki grupta da yüksektir. Ayrıca inceleme alanında, risk seven işletmeler ile risk sevmeyen işletmelerdeki nüfusun eğitim gördüğü yıl bakımından fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,10$; t : 0,36).

İşletme yöneticilerinin risk davranış gruplarına göre ortalama yaş ve öğrenim süresi Çizelge 4'de verilmiştir. Risk seven işletme yöneticilerinin ortalama yaşı risk sevmeyenlere göre biraz küçük olmakla beraber istatistikî açıdan farklılık olmadığı ortaya konulmuştur ($p>0,10$; t : 1,30). Risk seven işletme yöneticilerinin eğitim süreleri risk sevmeyenlere göre biraz yüksek olmakla beraber istatistikî açıdan farklılık olmadığı ortaya konulmuştur ($p>0,10$; t : 0,99).

İncelenen işletmelerde işgücü durumu Çizelge 5'de verilmiştir. Çizelge'de de görüldüğü gibi risk seven işletmelerde aile işgücü potansiyeli risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. Erkek işgücü birimi cinsinden kullanılabilir aile işgücü miktarı risk seven işletmelerde 3,68 kişi, risk sevmeyen

Çizelge 3. İncelenen işletmelerde yedi ve daha yukarı yaştaki nüfusun eğitim düzeyi

	RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI											
	Risk Seven						Risk Sevmeyen					
	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okur Yazar Değil	2	2,04	6	6,45	8	4,19	2	1,24	13	8,67	15	4,82
Okur Yazar	10	10,20	14	15,05	24	12,57	23	14,29	15	10,00	38	12,22
İlkokul	39	39,80	44	47,31	83	43,46	58	36,02	69	46,00	127	40,84
Ortaokul	23	23,47	16	17,20	39	20,42	38	23,60	22	14,67	60	19,29
Lise	17	17,35	12	12,90	29	15,18	32	19,88	28	18,67	60	19,29
Yüksekokul ve Fakülte	7	7,14	1	1,08	8	4,19	8	4,97	3	2,00	11	3,54
Toplam	98	100	93	100	191	100	161	100	150	100	311	100
Okuryazar Oranı	97,96		93,55		95,81		98,76		91,33		95,18	

Çizelge 4. İncelenen işletmelerde işletme yöneticilerinin yaşı ve öğrenim süresi (yıl)

Risk Davranış Grupları	İşletme Yöneticilerinin Ortalama Yaşı	İşletme Yöneticilerinin Eğitim Süresi
Risk Seven	51,25	6,34
Risk Sevmeyen	54,45	5,54

işletmelerde 3,22 kişidir. Aile işgücü potansiyelinin her iki grupta da önemli miktarda atıl kaldığı dikkat çekmektedir. Atıl aile işgücünün yüksek olmasının en önemli nedeni incelenen işletmelerde makinalaşma ve yabancı işgücü kullanım düzeyinin oldukça yüksek olmasıdır. Atıl aile işgücünün yüksek olmasının diğer bir nedeni ise işletmelerin sahip olduğu işgücü kapasitesinin bir kısmından hastalık, eğitim ve askerlik gibi nedenlerle faydalanılamamasıdır. Her iki grupta da işgücünün yaklaşık %1'lik kısmı işletme dışında istihdam edilmektedir.

İşletmelerde kullanılan toplam işgücü risk seven işletmelerde daha fazla olup, risk seven işletmelerde kullanılan toplam işgücünün %43'ü aile işgücü, %52'si geçici ücretli işgücü ve %5'i daimi ücretli işgücüdür. Bu değerler risk sevmeyen işletmeler için sırasıyla %40, %57 ve %3 olarak hesaplanmıştır.

Risk seven işletmeler ile risk sevmeyen işletmeler arasında aile işgücünden yararlanmak bakımından fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,10$; $t: 0,12$). İnceleme alanında kullanılan yabancı işgücü miktarı bakımından da risk davranış grupları arasında fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,10$; $t: 0,04$).

3.2. Sermaye Yapısı

Çizelge 6'da görüldüğü gibi; aktif sermaye miktarı risk seven işletmelerde risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. Risk seven işletmelerde aktif sermaye miktarı

615000 TL iken, risk sevmeyen işletmelerde 510000 TL'dir. Hem iki grupta da aktif sermayenin yaklaşık %90'ını arazi sermayesi oluşturmaktadır. Arazi sermayesi içerisinde toprak varlığı ilk sırada yer almakta olup, toprak sermayesi risk seven işletmelerde toplam aktifin %74'ünü teşkil etmekte iken, arazi sermayesinin de %82'sini oluşturmaktadır. Risk sevmeyen işletmelerde ise toplam aktifin %72'si, arazi sermayesinin ise %80'i toprak sermayesidir.

Her iki grupta da aktif sermayenin yaklaşık %10'unu işletme sermayesi oluşturmaktadır. İşletme sermayesi içerisinde alet makine sermayesi ilk sırada yer almakta olup, her iki grupta da aktif varlıklarının %8'ini teşkil etmektedir. Risk seven işletmelerde işletme sermayesinin yaklaşık %80'i, risk sevmeyen işletmelerde ise %77'si alet makine sermayesidir. Pasif sermaye içerisinde öz sermayenin oranı oldukça yüksek olup, risk seven işletmelerde pasif sermayenin %88'i, risk sevmeyen işletmelerde ise %91'i öz sermayedir.

Döner sermaye oranı risk seven işletmelerde 2,02; risk sevmeyen işletmelerde 3,82; işletme sermaye oranı risk seven işletmelerde 3,32; risk sevmeyen işletmelerde 3,74 ve net sermaye oranı risk seven işletmelerde 28,27; risk sevmeyen işletmelerde ise 36,13 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu değerler her iki gruptaki işletmelerin döner işletme sermayeleri ile kısa vadeli borçlarını, toplam işletme sermayeleri ile kısa ve orta vadeli borçlarını, toplam aktif sermayeleri ile de tüm borçlarını kolaylıkla ödeyebileceklerini göstermektedir.

Çizelge 5. İncelenen işletmelerde işgücü mevcudu ve kullanım durumu (ortalama erkek iş günü ve %)

		RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI			
		Risk Seven		Risk Sevmeyen	
		EİG	%	EİG	%
İşletme Dışında Kullanılan Aile İşgücü	Tarımda	1,25	0,11	4,00	0,41
	Tarım Dışında	8,33	0,75	4,62	0,48
İşletmede Kullanılan Aile İşgücü (A)		391,25	35,43	346,83	35,96
Kullanılmayan (Atıl) Aile İşgücü		703,33	63,70	609,17	63,15
İşletmede Kullanılabilir Aile İşgücü		1104,16	100,00	964,62	100,00
İşletmede Kullanılan Aile İşgücü (A)		391,25	43,15	346,83	40,37
İşletmede Kullanılan Geçici Ücretli İşgücü (B)		473,70	52,25	484,61	56,41
İşletmede Kullanılan Devamlı Ücretli İşgücü (B)		41,67	4,60	27,69	3,22
İşletmede Kullanılan Toplam İşgücü (A + B)		906,62	100,00	859,13	100,00

Çizelge 6. İncelenen işletmelerde sermayenin toplu gösterimi

			RISK DAVRANIŞ GRUPLARI		
			Risk Seven	Risk Sevmeyen	
AKTİF SERMAYE					
ARAZİ SERMAYESİ	Toprak Varlığı		TL	456069,46	367034,63
			%	74,09	71,91
	Arazi İslahı Varlığı		TL	6472,22	2707,70
			%	1,05	0,53
	Bina Varlığı		TL	75844,45	72276,93
			%	12,32	14,16
	Bitki (Nebat) Varlığı		TL	7005,56	8163,08
			%	1,14	1,60
Tarla Demirbaşı Varlığı		TL	9418,59	7347,32	
		%	1,53	1,44	
Arazi Sermayesi Toplamı		TL	554810,28	457529,66	
		%	90,13	89,64	
İŞLETME SERMAYESİ	Sabit İşletme Sermayesi	Alet Makine Varlığı	TL	48713,02	40606,15
			%	7,91	7,96
		Hayvan Varlığı	TL	6650,29	8074,00
			%	1,08	1,58
	Döner İşletme Sermayesi	Malzeme Mühimmat Varlığı	TL	3775,89	2691,71
			%	0,61	0,53
		Para Mevcudu ve Alacaklar	TL	1622,23	1504,62
			%	0,26	0,29
İşletme Sermayesi Toplamı		TL	60761,43	52876,48	
		%	9,87	10,36	
AKTİF SERMAYE TOPLAMI			TL	615571,71	510406,14
			%	100,00	100,00
İşletme Arazisi Dekarına Düşen Aktif Sermaye (TL/da)				3102,05	3287,64
PASİF SERMAYE					
BORCUN KAYNAĞI	TCZB veya Diğer Bankalar		TL	15833,33	11084,62
			%	2,57	2,17
	Kooperatifler		TL	3277,78	1946,15
			%	0,53	0,38
	Tüccarlar		TL	1916,67	913,08
			%	0,31	0,18
	Şahıslar		TL	750,00	184,62
			%	0,12	0,04
Toplam		TL	21777,78	14128,47	
		%	3,54	2,77	
Kiraya ve Ortağa Tutulan Arazi Değeri			TL	50777,78	29369,23
			%	8,25	5,75
Öz Sermaye			TL	543016,15	466908,44
			%	88,21	91,48
PASİF TOPLAMI			TL	615571,71	510406,14
			%	100,00	100,00
SERMAYE ORANLARI	Döner Sermaye Oranı			2,02	3,82
	İşletme Sermaye Oranı			3,32	3,74
	Net Sermaye Oranı			28,27	36,13

3.3. Arazi Mevcudu

Çizelge 7'de görüldüğü gibi; risk seven işletmelerde işletme arazisi 198 dekar iken, risk sevmeyen işletmelerde 155 dekadır. Türkiye'de ortalama işletme arazi miktarının 60 dekar olduğu (Anonim, 2008) dikkate alınır, incelenen işletmelerdeki işletme arazisi

miktarının oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

İşletme arazisinin büyük bölümü tarla ürünlerine tahsis edilmiş olup, sahip olunan tarla arazisi varlığı bakımından risk davranış grupları arasında bir fark yoktur ($p > 0,10$; $t: 1,56$). Üretimi yapılan ürünler içerisinde kuru

Çizelge 7. İşletme arazinin kullanılış biçimi

		RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI		
		Risk Seven		Risk Sevmeyen
Tarla Arazisi	Sulu	da	191,75	151,07
		%	96,63	97,31
	Kıraç	da	5,00	2,40
		%	2,52	1,55
	Toplam	da	196,75	153,47
		%	99,15	98,85
Meyve Arazisi	Meyve	da	1,58	1,78
		%	0,80	1,15
	Bağ	da	0,11	0,00
		%	0,06	0,00
	Toplam	da	1,69	1,78
		%	0,85	1,15
Toplam İşletme Arazisi	da	198,44	155,25	
	%	100,00	100,00	

soğan ekiliş alanı her iki davranış grubunda da buğdaydan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Risk seven işletmelerde tarla ürünlerinin yaklaşık %21'i, risk sevmeyen işletmelerde ise %28'i kuru soğan ekilişidir. Kuru soğan yetiştirilen alan her iki grupta da yaklaşık 41 dekadır. Toplam meyve arazisi her iki grupta da oldukça düşük düzeyde olup (yaklaşık %1), işletmelerin sahip olduğu meyve arazisi varlığı bakımından da risk davranış grupları arasında bir fark yoktur ($p > 0,10$; $t: 0,51$).

3.4. İncelenen İşletmelerde Yıllık Faaliyet Sonuçları

3.4.1. Üretim Dallarını İtibariyle Faaliyet Sonuçları

İncelenen işletmelerde risk davranışı itibariyle her üretim faaliyeti için ayrı ayrı olarak hesaplanan brüt kârlar toplamı

işletmenin bir bütün olarak brüt kârını da ortaya koymakta olup, elde edilen değerler Çizelge 8'de verilmiştir. Çizelgede görüldüğü gibi risk seven işletmelerde toplam gayri safi üretim değeri, değişken masraflar ve brüt kâr değerleri risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. Risk seven işletmelerde toplam brüt kârın %91'i, risk sevmeyen işletmelerde ise %89'u tarla ürünleri üretim dalına aittir. Risk seven işletmelerde toplam brüt kârın %5'i hayvancılık üretim dalına, %4'ü ise meyvecilik üretim dalına aittir. Bu değerler risk sevmeyen işletmelerde ise sırasıyla %9 ve %2 olarak hesaplanmıştır.

3.4.2. İşletmelerde Bir Bütün Olarak Yıllık Faaliyet Sonuçları

Çizelge 9'da görüldüğü gibi risk seven işletmeler risk sevmeyen işletmelere göre daha fazla gayri safi hâsıla elde etmektedirler. İncelenen dönemde risk seven işletmeler yaklaşık 94500 TL, risk sevmeyen işletmeler ise 75000 TL gayri safi hâsıla elde etmişlerdir. Her iki grupta da bitkisel ürünler satış tutarı risk seven işletmelerde %81, risk sevmeyen işletmelerde ise %82'lik oranla gayrisafi hâsılayı oluşturan en önemli unsurdur. Bitkisel ürünler satış tutarı içerisinde her iki grupta da buğday satış tutarı ilk sırada, kuru soğan satış tutarı ise ikinci sırada yer almaktadır. Risk seven işletmelerde gayrisafi hâsılanın %19'unu, risk sevmeyen işletmelerde ise %27'sini kuru soğan satış geliri oluşturmaktadır.

Bitkisel ürünler satış tutarından sonra gayrisafi hâsılayı oluşturan unsurlar içerisinde her iki grupta da yaklaşık %13'lük oranla

Çizelge 8. İncelenen işletmelerde gayri safi üretim değeri, değişken masraflar, brüt kâr toplamı ve oransal dağılımı

		RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI			
		Risk Seven		Risk Sevmeyen	
		TL	%	TL	%
Tarla Ürünleri Üretim Dalı	Gayri Safi Üretim Değeri	75523,69	84,57	61448,94	85,84
	Değişken Masraflar	43255,19	80,56	38540,82	83,96
	Brüt Kâr	32268,50	90,63	22908,12	89,20
Meyvecilik Üretim Dalı	Gayri Safi Üretim Değeri	3033,36	3,40	1504,61	2,10
	Değişken Masraflar	1475,87	2,75	914,01	1,99
	Brüt Kâr	1557,49	4,37	590,60	2,30
Hayvancılık Üretim Dalı	Gayri Safi Üretim Değeri	10741,83	12,03	8629,72	12,06
	Değişken Masraflar	8962,92	16,69	6447,26	14,05
	Brüt Kâr	1778,91	5,00	2182,46	8,50
İşletme Toplamı	Gayri Safi Üretim Değeri	89298,88	100,00	71583,27	100,00
	Değişken Masraflar	53693,98	100,00	45902,09	100,00
	Brüt Kâr	35604,90	100,00	25681,18	100,00

Çizelge 9. İncelenen işletmelerde gayrisafi hâsıla ve oransal dağılımı

		RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI			
		Risk Seven		Risk Sevmeyen	
		TL	%	TL	%
Bitkisel Ürünler Satış Tutarı	Kuru Soğan	18030,81	19,09	19998,65	26,69
	Buğday	29457,72	31,19	20943,86	27,95
	Şekerpancarı	12222,92	12,94	8239,85	11,00
	Diğer Tarla Ürünleri	14167,30	15,00	10665,89	14,24
	Meyveler	2686,00	2,84	1430,34	1,91
	Toplam	76564,75	81,06	61278,59	81,79
Hayvansal Ürünler Satış Tutarı		1963,89	2,08	793,08	1,06
Ailede Tüketilen Çiftlik Ürünleri	Bitkisel Ürünler	45,83	0,05	41,55	0,06
	Hayvansal Ürünler	628,06	0,66	366,23	0,49
	Toplam	673,89	0,71	407,78	0,54
İşçilere Verilen Çiftlik Ürünleri		32,72	0,03	42,37	0,06
İkametgâh Kira Karşılığı		1941,67	2,06	1957,69	2,61
Hizmet Gelirleri	Aile İşgücünün Çalışmasıyla Sağlanan	45,83	0,05	176,92	0,24
	Alet Makine Kiraya Verilmesiyle	1111,11	1,18	300,00	0,40
	Toplam	1156,94	1,22	476,92	0,64
Envanter Kıymet Artışları	Tarla Demirbaşı	454,69	0,48	411,46	0,55
	Bitki Varlığı	306,94	0,32	36,15	0,05
	Hayvan Varlığı	7913,22	8,38	7287,35	9,73
	Malzeme-Mühimmat Varlığı	3445,89	3,65	2230,95	2,98
	Toplam	12120,74	12,83	9965,91	13,30
Gayrisafi Hâsıla		94454,60	100,00	74922,34	100,00

envanter kıymet artışları ikinci sırada yer almaktadır. Envanter kıymet artışlarının risk seven işletmelerde %65'ini, risk sevmeyenlerin ise %73'ünü oluşturan hayvan varlığında oluşan artış her iki grupta da en önemli envanter kıymet artışları unsurudur.

İncelenen işletmelerde gayri safi hâsılının işletme arazisi dekarına düşen değerleri bakımından risk davranış grupları arasında farklılık yoktur ($p > 0,10$; $t: 0,41$).

Çizelge 10'da görüldüğü gibi risk seven işletmeler risk sevmeyen işletmelere göre daha fazla masraf yapmışlardır. Risk seven işletmeler yaklaşık 84000 TL, risk sevmeyen işletmeler ise 71000 TL masraf yapmışlardır. Her iki grupta da materyal masrafları risk seven işletmelerde %42, risk sevmeyen işletmelerde ise %40'luk oranla işletme masrafları içerisinde en önemli unsurdur. Materyal masraflarından sonra her iki davranış grubunda da risk seven işletmelerde %30, risk sevmeyen işletmelerde ise %33'lük oranla işletme masrafları içerisinde işçilik masrafları ikinci sırada yer almaktadır. Her iki grupta da işçilik masraflarının yaklaşık yarısı aile işgücü ücret karşılığı yarısı da yabancı işçi ücretleridir.

İncelenen işletmelerde işletme masraflarının işletme arazisi dekarına düşen

değerleri bakımından risk davranış grupları arasında farklılık yoktur ($p > 0,10$; $t: 0,68$).

İncelenen işletmelerde risk davranış grupları itibariyle gerçek masraflar, tarımsal gelirin belirlenebilmesi amacıyla hesaplanmış ve Çizelge 11'de verilmiştir. Risk seven işletmelerde yaklaşık 76000 TL, risk sevmeyen işletmelerde ise 62000 TL'lik gerçek masraf yapılmıştır. Gerçek masraflar içinde en önemli pay her iki grupta da risk seven işletmelerde %94, risk sevmeyen işletmelerde ise %95'lik oranla aile işgücü ücret karşılığı çıkarıldıktan sonra kalan işletme masraflarına aittir. Risk davranış gruplarına göre işletme arazisi dekarına düşen gerçek masraflar arasında fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,10$; $t: 0,35$).

Çizelge 12'de görüldüğü gibi; risk seven işletmelerin elde ettikleri saf hâsıla risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. İncelenen üretim dönemi boyunca risk seven işletmeler yaklaşık 10000 TL, risk sevmeyen işletmeler ise 4000 TL saf hâsıla elde etmişlerdir. İşletme arazisi dekarına düşen saf hâsıla risk seven işletmelerde 52 TL, risk sevmeyen işletmelerde ise 26 TL olarak hesaplanmıştır. Risk seven işletmelerde dekara düşen saf hâsıla risk sevmeyen işletmelere göre biraz fazla olmasına rağmen, bu farklılık istatistiki açıdan önemsizdir ($p > 0,10$; $t: 0,34$).

Çizelge 10. İncelenen işletmelerde işletme masrafları ve oransal dağılımı

		RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI			
		Risk Seven		Risk Sevmeyen	
		TL	%	TL	%
İşçilik Masrafları	Aile İşgücü Ücret Karşılığı	12625,00	15,02	11814,62	16,67
	Yabancı İşçi Ücretleri	12283,61	14,61	11711,23	16,53
	Toplam	24908,61	29,63	23525,85	33,20
Materyal Masrafları	Tohum-Fide Masrafı	3833,36	4,56	3243,29	4,58
	İlaç Masrafı	1919,56	2,28	1842,15	2,60
	Gübre Masrafı	8857,64	10,53	7690,43	10,85
	Su Masrafı	3515,25	4,18	2422,25	3,42
	Yem Masrafı	4619,03	5,49	3128,15	4,41
	Akaryakıt Masrafı	12590,28	14,97	10007,69	14,12
	Toplam	35335,12	42,03	28333,96	39,98
Pazarlama Masrafları	İp, Çuval, Kasa vb. Masrafı	1410,97	1,68	1347,00	1,90
	Taşıma Masrafı	3426,67	4,08	3054,92	4,31
	Toplam	4837,64	5,75	4401,92	6,21
Diğer Cari Masraflar	Alet Makine Kirası	6304,17	7,50	5014,22	7,08
	Alet Makine Tamir-Bakım Masrafı	1552,92	1,85	1132,46	1,60
	Bina Yıllık Tamir-Bakım Masrafı	1108,33	1,32	858,46	1,21
	Veteriner, Aşım, İlaç v.b Masrafı	720,28	0,86	487,38	0,69
	Diğer Cari Masraflar	586,97	0,70	115,26	0,16
	Toplam	10272,67	12,22	7607,78	10,74
Amortismanlar	Alet Makine Amortismanı	4907,29	5,84	4090,85	5,77
	Bina Amortismanı	1628,81	1,94	1533,85	2,16
	Arazi Islahı Amortismanı	323,61	0,38	135,35	0,19
	Toplam	6859,71	8,16	5760,05	8,13
Envanter Kıymet Azalışları	Nebat (Bitki) ve Tarla Demirbaşı	1306,86	1,55	730,35	1,03
	Hayvan Varlığı	347,22	0,41	146,15	0,21
	Malzeme-Mühimmat Varlığı	36,94	0,04	217,54	0,31
	Toplam	1691,02	2,01	1094,04	1,54
Köy Harcamalarına Katılım Giderleri		173,61	0,21	139,69	0,20
Toplam İşletme Masrafları		84078,38	100,00	70863,29	100,00

Çizelge 11. İncelenen işletmelerde gerçek masraflar (TL ve % olarak)

	RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI	
	Risk Seven	Risk Sevmeyen
İşletme Masrafları Toplamı (A)	84078,38	70863,29
Aile İşgücü Ücret Karşılığı (B)	12625,00	11814,62
Arazi Kirası ve Ortakçı Payı (C)	1479,86	989,38
Ödenen Borç Faizleri (D)	2859,42	1855,07
Gerçek Masraflar (A-B)+(C+D)	75792,66	61893,12
	%	
İşletme Masrafları Toplamı (*)	94,27	95,40
Arazi Kirası ve Ortakçı Payı	1,95	1,60
Ödenen Borç Faizleri	3,77	3,00
Gerçek Masraflar	100,00	100,00

* Aile işgücü ücret karşılığı çıkarıldıktan sonra kalan işletme masraflarının oranını ifade eder

Çizelge 12. İncelenen işletmelerde saf hâsıla (TL), farklı birimlere düşen miktarları (TL) ve aktif sermayeye oranı (%)

	RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI	
	Risk Seven	Risk Sevmeyen
Gayrisafi Hâsıla (A)	94454,60	74922,34
İşletme Masrafları (B)	84078,38	70863,29
Saf Hâsıla (A-B)	10376,22	4059,05
İşletme Arazisi Dekarına Düşen Saf Hâsıla	52,29	26,15
İşletmede Kullanılan EİG'ne Düşen	11,44	4,72
1 TL'lik Gayri Safi Hâsılaya Düşen	0,11	0,05
1 TL'lik İşletme Masrafına Düşen	0,12	0,06
Aktif Sermayeye Oranı	1,69	0,80

Risk seven işletmelerde kullanılan EİG'ne, 1 TL'lik gayri safi hâsılaya ve 1 TL'lik işletme masrafına düşen saf hâsıla risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. Risk seven işletmelerde kullanılan EİG'ne düşen saf hâsıla 11,44 TL, 1 TL'lik gayri safi hâsılaya düşen saf hâsıla 0,11 TL ve 1 TL'lik işletme masrafına düşen saf hâsıla 0,12 TL olarak hesaplanmıştır. Bu değerler risk sevmeyen işletmelerde ise sırasıyla 4,72 TL, 0,05 TL ve 0,06 TL'dir. Risk seven işletmelerde saf hâsılanın aktif sermayeye oranı da risk sevmeyen işletmelere göre daha yüksektir. Saf hâsılanın aktif sermayeye oranı risk seven işletmelerde %1,69, risk sevmeyen işletmelerde ise %0,80 olarak hesaplanmıştır. Tüm bu sonuçlara bakarak risk seven işletmelerin başarı düzeyinin risk sevmeyen işletmelere göre biraz daha yüksek olmasına rağmen, her iki gruptaki işletmelerin de başarı düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Çizelge 13'de görüldüğü gibi; risk seven işletmelerin elde ettikleri tarımsal gelir risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. İncelenen üretim dönemi boyunca risk seven işletmeler yaklaşık 19000 TL, risk sevmeyen işletmeler ise 13000 TL tarımsal gelir elde etmişlerdir. İşletme arazisi dekarına düşen tarımsal gelir risk seven işletmelerde 94 TL, risk sevmeyen işletmelerde ise 84 TL'dir. Risk seven işletmelerde dekara düşen tarımsal gelir risk sevmeyen işletmelere göre biraz fazla olmasına rağmen, bu farklılık istatistiki açıdan önemsizdir ($p > 0,10$; $t: 0,24$).

Çizelge 14'de görüldüğü gibi risk seven işletmelerde toplam aile geliri risk sevmeyen işletmelere göre daha fazladır. Toplam aile geliri risk seven işletmelerde yaklaşık 22000 TL iken, risk sevmeyen işletmelerde 17000 TL'dir. Risk seven işletmelerde toplam aile

gelirinin %85'i tarımsal gelir, %15'i tarım dışı gelir iken; risk sevmeyen işletmelerde ise %76'sı tarımsal gelir, %24'ü tarım dışı gelirdir.

İncelenen işletmelerde risk seven işletmelerde kişi başına düşen aile geliri risk sevmeyenlere göre biraz daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki açıdan önemli değildir ($p > 0,10$; $t: 0,01$). Her iki grupta da kişi başına düşen aile geliri, incelenen dönemdeki Türkiye ortalaması olan 8456\$'ın oldukça altında kalmaktadır (Anonim, 2009b).

İncelenen işletmelerin risk davranış grupları itibariyle başarı düzeyinin belirlenmesi amacıyla rantabilite faktörü, mali rantabilite ve ekonomik rantabilite hesaplanmış ve Çizelge 15'de verilmiştir. Çizelge'de de görüldüğü gibi risk seven işletmelerde rantabilite faktörü, mali rantabilite ve ekonomik rantabilite değerleri risk sevmeyen işletmelere göre daha yüksek çıkmıştır. İncelenen işletmelerde rantabilite faktörü düşük çıkmış olup, risk seven işletmelerin 100 TL'lik gayri safi hâsılasının 10,99 TL'si, risk sevmeyen işletmelerin ise 5,42 TL'si saf hâsılaya tekabül etmektedir.

Mali rantabilite risk seven işletmelerde %1,91, risk sevmeyen işletmelerde ise %0,87 olarak hesaplanmıştır. Diğer bir ifade ile risk seven işletmeler her 100 TL'lik öz sermayeye karşılık 1,91 TL, risk sevmeyen işletmeler ise 0,87 TL kâr elde etmektedirler. Ekonomik rantabilite ise, risk seven işletmelerde %2,15 ve risk sevmeyen işletmelerde %1,16 olarak bulunmuştur. Her iki grupta da ekonomik rantabilitenin mali rantabiliteden yüksek olması, kullanılan yabancı sermayenin işletmenin rantabilitesini arttırdığını göstermektedir.

İncelenen işletmelerde, hesaplanan mali ve ekonomik rantabilite değerleri, Türkiye'de 2008

Çizelge 13. İncelenen işletmelerde tarımsal gelir (TL), farklı birimlere düşen miktarları (TL), öz sermayeye ve aktif sermayeye oranı (%)

	RİSK DAVRANIŞ GRUPLARI	
	Risk Seven	Risk Sevmeyen
Gayrisafi Hâsıla (A)	94454,60	74922,34
Gerçek Masraflar (B)	75792,66	61893,12
Tarımsal Gelir (A-B)	18661,94	13029,22
İşletme Arazisi Dekarına Düşen Tarımsal Gelir	94,04	83,92
İşletmede Kullanılan EİG'ne Düşen	20,58	15,17
Tarımsal Gelirin Öz Sermayeye Oranı (%)	3,44	2,79
Tarımsal Gelirin Aktife Oranı (%)	3,03	2,55

Çizelge 14. Toplam aile geliri (TL ve %) ve kişi başına düşen aile geliri (TL)

		RISK DAVRANIŞ GRUPLARI			
		Risk Seven		Risk Sevmeyen	
		TL	%	TL	%
Tarımsal Gelir (A)		18661,94	84,68	13029,22	75,58
Tarım Dışı Gelir	Tarım sektörü dışında çalışan aile işgücü geliri	833,33	3,78	461,54	2,68
	Kiraya verilen arazi geliri	0,00	0,00	20,92	0,12
	Diğer servet gelirleri	2541,67	11,53	3726,46	21,62
	Toplam (B)	3375,00	15,32	4208,92	24,42
Toplam Aile Geliri (A+B)		22036,94	100,00	17238,14	100,00
Kişi Başına Düşen Aile Geliri		3852,61		3347,21	

Çizelge 15. İncelenen işletmelerde rantabilite (%)

	RISK DAVRANIŞ GRUPLARI	
	Risk Seven	Risk Sevmeyen
Rantabilite Faktörü	10,99	5,42
Mali Rantabilite	1,91	0,87
Ekonomik Rantabilite	2,15	1,16

yılı mevcut ortalama reel faiz oranları (yaklaşık %10,4) (Anonim, 2010b) ile karşılaştırıldığında; her iki grupta da hesaplanan değerler bu oranın altında kalmaktadır. Bu değerler dikkate alındığında, incelenen işletmelerin rantabl çalışmadıkları ve başarı düzeylerinin düşük olduğu ifade edilebilir.

4. Sonuç ve Öneriler

Amasya ilinde 101 adet kuru soğan yetiştiren tarım işletmesinin 2007-2008 üretim dönemine ait verilerini kapsayan bu çalışmada, işletmelerin risk tutumlarının belirlenmesi, risk davranış grupları itibariyle sermaye yapıları ve yıllık faaliyet sonuçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Referans kumarı ve tercih ölçeği yardımıyla risk seven işletme sayısı 36, risk sevmeyen işletme sayısı 65 olarak belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayanarak, aşağıdaki önerilerin uygulanmasının yöredeki tarımsal üretime katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Öncelikle Türkiye’de fiyat dalgalanmasının en fazla yaşandığı tarımsal ürünlerden olan kuru soğanda üretim planlaması yapılmalıdır. İnceleme alanında gerek işletme sahibinin gerekse de hane halkının eğitim düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Tarımsal etkinliğin artırılabilmesi için yöre çiftçilerin eğitim düzeyini artıracak politikalar geliştirilmelidir.

Ayrıca araştırma kuruluşları, yayım uzmanları ve yöre üreticileri arasındaki bağlantının güçlendirilmesi ile çiftçilerin daha etkin bir tarımsal faaliyet yürütmeleri sağlanmalıdır.

Yöre üreticisi birçok risk faktörü altında faaliyette bulunmasına rağmen tarımsal faaliyetlerinde genel olarak risk unsurunu göz ardı etmektedirler. Üreticilerle yapılan görüşmelerde üreticinin risk konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle üreticiler risk ve riske karşı geliştirilecek önlemler konusunda bilinçlendirilmeli ve risk konusunda yapılacak bu tür çalışmalar sonucunda ulaşılan sonuçlar üreticiye aktarılmalıdır. Aile işgücü içerisinde çalışmayanların oranı yüksek olduğundan, atıl işgücünü değerlendirecek tarımsal faaliyetler çeşitlendirilmelidir (hayvancılığın geliştirilmesi, sebzeçilik üretiminin yaygınlaştırılması, yem bitkileri üretiminin artırılması gibi). Üretim faaliyetlerini çeşitlendirme, gelir çeşitlendirmesi, kooperatifleşme, sözleşmeli yetiştiricilik ve tarımsal sigorta gibi risk yönetim stratejilerinin geliştirilmesi ve üreticiye yansıtılması sağlanmalıdır.

Üreticilerin risk konusundaki tutum ve davranışlarının belirlenmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilerek, buna uygun üretim desenleri önerilmelidir. Özellikle kuru soğan gibi fiyat riski yüksek olan ürünlerde üretici birliklerinin oluşturulması özendirilerek üreticilere birlikte hareket etme yeteneği kazandırılmalıdır. Böylece üreticilerin serbest piyasa şartlarında rekabet şansları nispeten daha yüksek olacaktır. Sonuç olarak, risk ve belirsizlik altında karar alan üreticilere yönelik bu tür çalışmaların artırılması ile hem üretici,

hem yöre ekonomisi ve hem de ülke ekonomisi kazançlı çıkacaktır.

Kaynaklar

- Açıl, F., 1956. Samsun İli Tütün İşletmelerinde Rantabilite, A.Ü. Basımevi, s.19, Ankara.
- Akay, M., 1996. Tokat İli Niksar İlçesi Tarım İşletmelerinin Yapısal Analizi, İşletme Sonuçlarını Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi ve Doğrusal Programlama Yöntemiyle Planlanması Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Akçaöz, H., Özkan, B., Kızılay, H. 2006. Tarımsal Üretimde Çiftçi Davranışları: Çiftçiliği Uygulama Ölçeği (FIS), Bahçe Dergisi, Cilt:34, Sayı: 2, 63-71.
- Anonim, 2001. Genel Tarım Sayımı. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=125 (23.11.2009).
- Anonim, 2008. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.Do?_stab__d=126 (10.02.2010).
- Anonim, 2009a. İl, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus. www.tuik.gov.tr (12.01.2010).
- Anonim, 2009b. Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlar, 2010. <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC9F38684094BC4B9B> (09.04.2010).
- Anonim, 2010a. Amasya İl Tarım Müdürlüğü, Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları. Amasya.
- Anonim, 2010b. Ekonomik Gelişmeler. http://www.koc.com.tr/tr-tr/Yatirimci_Iliskileri/EkonomikGelistmeler/EkonomikGostergeler/Pages/EkonomikGostergeler.aspx (09.04.2010).
- Anonim, 2011. Bitkisel Üretim İstatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>
- Baquet, A. E., Halter, A. N., Conklin, F. S., 1976. The Value of Frost Forcasting: A Bayesian Appraisal. American Journal of Agricultural Economi, Vol.58: 511-520.
- Baydaroğlu, N., 1999. Tokat İli Erbaa Ovası Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Planlaması. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Binici, T., Koç, A., Zulauf, C.R., Bayaner, A., 2003. Risk Attitudes of Farmers in Terms of Risk Aversion, A Case Study of Lower Seyhan Plain Farmers in Adana Province, Turkey. Turkish Journal of Agricultural and Forestry, Vol.27, 305-12, Ankara.
- Binswanger, H.P., 1978. Attitudes Towards Risk: Experimental Measurement In Rural India. Economic Growth Center Disc. Pap. No.285, Yale University.
- Bozoğlu, M., Ceyhan, V., Cinemre, H. A., 2001. Tonya İlçesinde Süt İşletmelerinin Ekonomik Yapısı ve Karşılaştıkları Riskler: Risk Ölçümü ve Uygun Risk Yönetimi Stratejileri. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları No: 228, Ankara.
- Ceyhan, V., Cinemre, H.A., Demiryürek, K., 1997. Samsun İli Terme İlçesinde Çiftçilerin Risk Davranışlarının Belirlenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Araştırma Serisi No:3, Samsun.
- Çiçek, A. ve Erkan, O.,1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örnekleme Yöntemleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 12, Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Dillon, L. J. ve Scandizzo, P. L., 1978. Risk Attitudes of Subsistence Farmers In Northeast Brazil. A Sampling Approach, American Journal of Agricultural Economics, Vol.60, Number.3.
- Gündüz, O., 2007. Tokat İli Merkez İlçede Domates Yetiştiren İşletmelerde Karşılaşılan Riskler ve Optimum İşletme Organizasyonunun Riskli Koşullarda Tespiti. (Doktora Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Halter, A.N. ve Mason, R., 1978. Utility Measurement for Those Who Need to Know. Western Journal of Agricultural Economics, Vol.03, No:02, 99-110.
- Hazneci E., 2009. Amasya İli Merzifon İlçesinde Süt Sığırçılığı Yapan Tarım İşletmelerinde Risk Analizi. (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuzmayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Samsun.
- Holloway, C., 1979. Decision Making Under Uncertainty: Models and Choices. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
- İnan, İ.H., 1994. Tarım Ekonomisi. Trakya Üniversitesi, Ziraat Fak. Yay. No: 30, Tekirdağ.
- Karahan, Ö., 2002. Tarımda Üreticilerin Risk Karşısındaki Davranışları Üzerine Bir Araştırma, Ege Bölgesinden Bir Örnek Olay. (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Karberg, S., 1993. Developing A Sensible And Successful Marketing Attitude. Purdue University, Cooperative Extension Service, West Lafayette, Indiana, EC-673, <http://www.ces.purdue.edu/extmedia/EC/EC-673.html>.
- Lansink, A. O., 1999. Area Allocation Under Price Uncertainly On Dutch Arable Farm. The Journal of Agricultural Economics, Vol.50, No:1, 93-105.
- Moscardi, E. ve de Janvry A., 1977. Attitudes Toward Risk Among Peasants: An Econometric Approach. American Journal of Agricultural Economi, Vol.59, No: 4, Nov.: 710-716.
- Zuhair, S.M.M., D.B. Taylor, R.A. Kramer, 1992. Choice of Utility Function Form: Its Effect on Classification of Risk Preferences and The Prediction of Farmer Decisions. The Journal of Agricultural Economics, Vol. 6:333-334.